

Юридичні науки

УДК 341.01

Ольховська Анна-Марія Анатоліївна

студентка

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ольховская Анна-Мария Анатольевна

студентка

Института прокуратуры и уголовной юстиции

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Olkhovska Anna-Mariia

Student of the Institute of Public Prosecutor and Criminal Justice of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Асірян Сюзанна Рафіківна

асистент, кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄС В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНЫ И ЕС В ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ

СФЕРЕ

COOPERATION OF UKRAINE AND EU IN THE ENERGY SECTOR

Анотація. Досліджено питання співробітництва України та Європейського Союзу в сфері енергетики. Проаналізовано питання адаптації законодавства України до *Acquis* ЄС в енергетичній сфері. Зазначено, що відповідно до цілей діяльності ЄС важливого значення набуває забезпечення переходу до сталих енергетичних альтернатив.

Проаналізовано практичні показники відповідно до яких, можна побачити, що енергетичний сектор є однією з ключових сфер співпраці України та ЄС.

Зазначено, що наріжним каменем у виробленні спільної політики в енергетичній сфері є, насамперед, якісна співпраця в межах Енергоспівтовариства. У зв'язку з цим, лєвова частка українських компаній та асоціацій є членами європейських професійних мереж завдяки яким і відбувається якісне реформування та вдосконалення енергетичної сфери на національному рівні. Зроблено акцент на тому, що в даній сфері Європейський Союз ставить за пріоритетну ціль саме впровадження відкритого ринку співпраці між європейськими державами, а також забезпечення безпеки енергопостачання.

Ключові слова: співробітництво, енергетична сфера, законодавство ЄС, енергопостачання, енергетична політика.

Аннотація. Исследован вопрос сотрудничества Украины и Европейского Союза в сфере энергетики. Проанализированы вопросы адаптации законодательства Украины к Acquis ЕС в энергетической сфере. Отмечено, что в соответствии с целями деятельности ЕС важное значение приобретает обеспечение перехода к устойчивым энергетическим альтернативам. Проанализированы практические показатели в соответствии с которыми, можно увидеть, что энергетический сектор является одной из ключевых сфер сотрудничества Украины и ЕС.

Отмечено, что краеугольным камнем в выработке общей политики в энергетической сфере является, прежде всего, качественное сотрудничество в рамках Энергосообщества. В связи с этим, львиная доля украинских компаний и ассоциаций являются членами европейских профессиональных сетей благодаря которым и происходит качественное

реформирование и совершенствование энергетической сферы на национальном уровне. Сделан акцент на том, что в данной сфере Европейский Союз ставит приоритетной целью именно внедрение открытого рынка сотрудничества между европейскими государствами, а также обеспечения безопасности энергоснабжения.

Ключевые слова: *сотрудничество, энергетическая сфера, законодательство ЕС, энергоснабжения, энергетическая политика.*

Summary. *The issue of cooperation between Ukraine and the European Union in the field of energy is investigated. The issues of adaptation of the legislation of Ukraine to the EU Acquis in the energy sphere are analyzed. It is noted that, in line with the objectives of the EU, it is important to ensure a transition to sustainable energy alternatives. The practical indicators according to which it is possible to see that the energy sector is one of the key spheres of cooperation between Ukraine and the EU are analyzed.*

It is noted that the cornerstone in the development of a common policy in the energy sector is, first of all, high-quality cooperation within the Energy Community. In this regard, the lion's share of Ukrainian companies and associations are members of European professional networks, thanks to which there is a qualitative reform and improvement of the energy sector at the national level. The emphasis is placed on the fact that in this area the European Union sets the priority precisely the introduction of an open market for cooperation between European states, as well as ensuring the security of energy supply.

Key words: *cooperation, energy sphere, EU legislation, energy supply, energy policy.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення особливо важливого значення набуває тісне та якісне співробітництво України з Європейським

Союзом (далі - ЄС) в енергетичній сфері. Беручи до уваги європейську спрямованість економічного розвитку нашої держави, обрана тематика зараз набуває особливого значення. Від рівня вдосконалення та розвитку енергетичної галузі залежить не лише рівень розвитку держави та суспільства загалом, але й рівень життя та благополуччя населення. Окрім того, варто зауважити, що державна політика України спрямована на реформування енергетичного сектору, шляхом виконання взятих на себе зобов'язань та шляхом забезпечення функціонування оновленого енергетичного ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням співпраці ЄС та України в сфері енергетики присвячені науково-теоретичні праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких: Я. Бенедик, О. Селезньова, В. Мартинюк, І. Петренко, Т. Миронова, Н. Гаврилова, Н. Громадська, В. Деріга, С. Білоцький, О. Павленко, А. Кориневич, О. Савицький та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблем. Незважаючи на істотність досліджень співробітництва України та ЄС в енергетичній сфері, обрана тематика не є всебічно дослідженою. У зв'язку з реформуванням правової системи України відповідно до права Європейського Союзу, національне законодавство швидкоплинно змінюється, саме тому і виникає ряд питань, що пов'язані з даною проблематикою, які варто детально дослідити.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз проблеми співробітництва Європейського Союзу та України в енергетичній сфері, а також дослідити питання адаптації законодавства України до Acquis ЄС в енергетичній сфері.

Виклад основного матеріалу. ХХ ст. характеризується рядом проблем масштабного характеру, вирішити які можливо лише спільними зусиллями держав. Найактуальнішими проблемами сьогодення є питання

охорони навколишнього середовища, енергетичної безпеки та значної диспропорції показників економічного розвитку в різних регіонах світу. Такий процес вимагає посиленої співпраці держав, їх взаємної довіри й відповідальності. Тому розвиток, вдосконалення та визначення особливостей міжнародно-правового співробітництва в енергетичній сфері та його результатів має важливе значення як для розвитку сучасного суспільства, так і для вдосконалення міжнародного та національного законодавства загалом [1, с. 3].

Визначивши євроінтеграційний напрям зовнішньополітичного розвитку, Україна має забезпечити реалізацію ефективного зближення вітчизняного законодавства з *acquis* Європейського Союзу. Водночас сформований у межах Союзу механізм захисту навколишнього середовища та прогресивність підходів до реалізації енергетичної політики, у тому числі й в сфері відновлюваної енергетики, можуть слугувати найбільш конструктивними орієнтирами розвитку України в зазначеній сфері, з огляду на значний показник енергетичної залежності та високий рівень енергоємності національної економіки [2, с. 214].

Погоджуємося з думкою Я. С. Бенедик, яка зазначає, що процесові інтенсифікації впровадження *acquis* ЄС з відновлюваної енергетики в національний порядок України сприяло набуття нашою державою членства в Енергетичному Співтоваристві. Встановлено, що незважаючи на прийняття і тимчасове набуття чинності Угоди про асоціацію, яка містить численні посилання на необхідність виробництва ефективної співпраці в сфері енергетики, і відновлюваної зокрема, вона не визначає конкретних актів правової системи ЄС, щодо яких буде відбуватися поступове наближення законодавства України до європейського, закріплюючи загальні принципи, принципи в сфері енергетики та навколишнього середовища, які стануть основою вдосконалення та розвитку енергетичної сфери [1, с. 11].

Варто також зазначити, що Україна забезпечує прийняття базових законів, а також нормативно – правових актів вторинного законодавства, спрямованих на імплементацію норм європейського права в українську правову систему у сфері паливно-енергетичного комплексу. Яскравим прикладом є ряд законів: «Про ринок природного газу», «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг», «Про ринок електричної енергії» тощо. На нашу думку, утвердження даних нормативно-правових актів забезпечує виконання Плану заходів з реалізації 1-го етапу Енергетичної стратегії України (до 2020 року), який було затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.06.2018 р. №497.

Забезпечення переходу до сталих енергетичних альтернатив є одним із найбільш актуальних завдань сучасної діяльності ЄС з огляду на цілі його діяльності. При цьому власне енергетична політика ЄС визначається тісною інтегрованістю з аспектами правового регулювання охорони навколишнього середовища в Союзі. При цьому на дієвість правової регламентації відповідних відносин також впливає практика Суду ЄС, що у своїх рішеннях намагається забезпечити баланс між обмеженнями свободи руху товарів у Союзі, з одного боку, та реалізацією національних схем розвитку нових та відновлюваних форм енергії, з іншого [1, с. 10].

Вважаємо, що розвиток енергетичної політики як на національному, так і на міжнародному рівнях впливає, насамперед, на забезпечення не лише якісного високого рівня розвитку суспільства загалом, але й досягнення належного рівня життя. У зв'язку з цим, зростає роль засобів раціонального використання енергетичних ресурсів шляхом прийняття різноманітних сучасних структур енергозбереження. Варто акцентувати увагу на тому, що в даній сфері Європейський Союз ставить за пріоритетну ціль саме впровадження відкритого ринку співпраці між європейськими державами, а також забезпечення безпеки

енергопостачання. Варто зазначити, що відповідно до розробленої енергетичної політики ЄС створюються необхідні передумови для функціонування будь-якого промислового виробництва, а саме: створення єдиного ринку, підтримка стійкого і стабільного енергетичного росту, створення нових робочих місць і процвітання громадян. Незважаючи на те, що деякі аспекти енергетичного співробітництва України та Європейського Союзу, були визначені ще Угодою про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 10 листопада 1994 року [3], Планом дій «Україна-Європейський Союз» Європейська політика сусідства від 12 лютого 2005 року [4] та ін., наріжним каменем становлення дієвої співпраці України та ЄС в сфері енергетики слугував прийнятий 1 грудня 2005 року Меморандум між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній сфері [5].

Аналізуючи практичні показники, можна побачити, що енергетичний сектор є однією з ключових сфер співпраці України та ЄС. Доказом даного твердження є те, що, у 2013 році Україна транспортувала 83,7 млрд. куб. м. газу до 18 країн Західної та Центрально-Східної Європи, і зараз, попри зниження обсягів транзиту, досі зберігає свою роль важливого транзитного шляху до ЄС. Україна та країни ЄС співпрацюють не лише у сфері відновлювальних енергетик, але й також розробка нафти та газу, енергоефективність. Енергетичний сектор міг би бути початком реальної інтеграції українського та європейського ринків, що існує не лише декларативно на папері, але також і на практиці.

Варто зазначити, що в Угоді про Асоціацію значна увага акцентується саме на реформуванні сфери енергетики в Україні. Угода передбачає обмін досвідом України та ЄС, створення механізму попередження аварій на енергетичних об'єктах, вирішення проблем внаслідок Чорнобильської катастрофи, обмін статистичною інформацією

між сторонами, співпрацю у використанні інфраструктури, проведення в Україні, зокрема в енергетичному секторі, прозорих і конкурентних тендерів, ефективної системи державних закупівель, незалежного регуляторного органу в енергетиці, прозорості діяльності у видобутку вуглеводнів. Так, відповідно до Договору про Заснування Енергетичного Співтовариства, до якого Україна приєдналась ще в 2011 році і згідно з яким уряд має імплементувати біля 15 директив ЄС у сфері газу, електроенергії, нафти, конкуренції, енергоефективності, навколишнього середовища. Кожного року Міністерська Рада Енергетичного Співтовариства приймає рішення про імплементацию додаткового європейського законодавства, що є обов'язковими для всіх членів Енергетичного Співтовариства. Енергоспівтовариство є ефективною платформою для вироблення спільної політики не лише між країнами-членами ЄС, але і між ЄС та іншими державами, і першим кроком у формуванні рамки для такої спільної політики може бути тема з безпеки постачання енергоресурсів. У зв'язку з цим, у липні 2015 року у Хорватії був підписаний Меморандум про інтеграцію газових ринків між ЄС та країнами Енергетичного Співтовариства. Відповідно передбачене посилення безпеки енергопостачання та створення інтегрованого та конкурентного енергетичного ринку в регіоні [6].

А. О. Кориневич зазначає, що набуття Україною членства в Енергетичному Співтоваристві відіграє двояку роль, з одного боку слугуючи забезпеченню прозорості відносин України та ЄС у газовій та електроенергетичній сферах й зміцненню енергетичної безпеки ЄС, а з іншої – надаючи імпульсу процесу гармонізації та адаптації національного законодавства і процедур, що регулюють енергетичні відносини, з правилами й процедурами ЄС [7, с. 198].

На сьогодні в Україні активно ведеться робота щодо інтеграції Об'єднаної енергетичної системи України з мережею ENTSO-E

(Європейська мережа системних операторів з передачі електроенергії). Зокрема, під час проведення Міжнародного Форуму «Паливно-енергетичний комплекс України: сьогодні та майбутнє» директор з комунікацій та міжнародного співробітництва НЕК «Укренерго» Михайло Бно-Айріян відзначив, що НЕК «Укренерго» підтримує повну синхронізацію української енергосистеми з ENTSO-E, що повинна стати логічним продовженням процесу запровадження нової моделі ринку в країні згідно з новим Законом «Про ринок електричної енергії». Крім того, ним було наголошено, що проект «Енергетичний міст Україна-Європейський Союз» може стати першим етапом повної синхронізації української енергосистеми з ENTSO-E [8]. На нашу думку, така синхронізація та вдосконалення енергосистеми України з ENTSO-E надасть українським енергетичним компаніям вільно експортувати електроенергію до країн Європейського Союзу відповідно та на основі стандартів Співтовариства.

З боку України відбувається якісне реформування енергетичної промисловості, доказом цього є те, що лєвова частка українських компаній та асоціацій є членами європейських професійних мереж. Протягом 2015 року, також низка документів була підписана на різних рівнях, демонструючи інтеграцію енергетичних секторів на практиці. Зокрема, був підписаний Меморандум про «Енергетичний міст Україна-ЄС» між «Енергоатом» та Polenergia International (березень, Київ), договори про інтерконнектори між «Укртрансгаз» та угорською FGSZ (травень). У свою чергу, Європейська сторона виступає водночас і як донор, і як консультант у законодавчій сфері. Як перший, зокрема, через надання як грантів, кредитів та макрофінансової допомоги; як другий через розробку нового законодавчого поля, який відповідав би всім європейським правилам. Серед таких документів – законопроект про ринок газу, який прийнятий парламентом у квітні 2015 року як закон і відповідає Третьому

енергетичному пакету, законопроект про національного регулятора, законопроект про ринок електричної енергії. Створення в рамках Європейської Комісії Групи підтримки України, яка працює і в секторі енергетики, дозволила суттєво пришвидшити комунікацію, а відтак, співпрацю між Україною та ЄС в енергетичній сфері на найвищому рівні. Підтримка та консультативна допомога європейської сторони сприяє підвищенню рівня обізнаності про стандарти роботи енергетичного сектору ЄС серед урядовців, експертів та журналістів в Україні, переносить дискусії про реформи на новий, якісний рівень, допомагає краще моніторити ефективність змін зсередини країни [6]. Незважаючи на реформування та розвиток енергетичної сфери з боку України, на даному етапі вдосконалення виникає ряд проблем, які потребують якнайшвидшого вирішення. Серед них можна назвати те, що, заходи для захисту споживачів не дотримуються в повній мірі та є недостатніми. Окрім того, Закон України «Про електроенергетику» не передбачає зобов'язань постачальників надавати достатню інформацію для клієнтів відповідно до вимог Енергетичного Співтовариства. Вважаємо, що у новому законі не вистачає закріплення низки прав споживачів, принаймні з точки зору доступу до інформації про якість обслуговування та доступу до механізмів формування тарифів, діючих контрактів і пов'язаною з ними інформацією. Також споживачам бракує доступу до реально діючих механізмів компенсації та врегулювання суперечок. Законодавство про соціальне забезпечення гарантує право на прямі дотації з державного бюджету на певний відсоток від рахунку за електричну енергію для певних категорій споживачів. Але регулювання цін для кінцевих споживачів не є вибіркоvim. Більше того, схема використання субсидій від певних типів генерації і перехресного субсидування між різними класами споживачів для компенсації низьких цін для домашніх господарств є непрозорою та

нестійкою і, більше того, шкідливою для конкурентного середовища через спотворення цін [9].

Висновки. На сьогодні Україна шляхом реформування прагне вдосконалити сферу енергетики. Так, доказом цього є тісна співпраця в даній сфері на підставі Угоди про асоціацію як з боку нашої держави, так і з боку ЄС. Створення спільного європейського енергетичного простору передбачено як Угодою, так і Протоколом про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Вважаємо, що саме єдиний енергетичний ринок буде найкращою гарантією для національної та енергетичної безпеки України та ЄС. Якісна реформа енергетичного сектору неможлива без зміни інших сфер, зокрема реформи судової системи, прокуратури, державної служби тощо. Доцільним також є запровадження платформ експертного та громадського обговорення проектів рішень в енергетичній галузі, а також удосконалення механізмів громадського контролю, які мають бути закріплені на законодавчому рівні; створення міждержавних громадських об'єднань з громадського моніторингу та контролю і т. д. Окрім того, недостатній рівень впровадження міжнародно-правових норм у вітчизняне законодавство у сфері енергетики пов'язано з політичними, економічними чинниками, які позначаються також на повільному впровадженні новітніх наукових досліджень.

Література

1. Бенедик Я. С. «Організаціо-правовий механізм міжнародного співробітництва у сфері використання відновлюваних джерел енергії». URL: <http://nauka.nlu.edu.ua/?p=941>
2. Бенедик Я. С. Співробітництво України та Європейського Союзу в сфері відновлюваної енергетики у межах Енергетичного Співтовариства // Європейська інтеграція в контексті сучасної

- геополітики: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф. Харків, 2016. С. 214–221.
3. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, 10 листопада 1994 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012
 4. План дій «Україна-Європейський Союз» Європейська політика сусідства, 12 лютого 2005 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_693
 5. Меморандумі між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній сфері, 1 грудня 2005. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_694
 6. Павленко О. М. 2-га зустріч, Брюссель, 11 лютого 2016 року Європейський Союз та Україна: співпраця для посилення енергетичної безпеки. URL: https://eu-ua-csp.org.ua/media/uploads/%D0%A1SP%20UA%20Energy%20Report_ukr.pdf
 7. Кориневич А. Участь України в Договорі про заснування Енергетичного Співтовариства: перспективи і зобов'язання в енергетичній сфері // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. № 100(1). С. 196–203.
 8. Укренерго виступає за повну синхронізацію енергосистеми з ENTSO-E // Державне підприємство Національна енергетична компанія Укренерго. URL: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=3266>
 9. Савицький О. Україна та Енергетичне Співтовариство. URL: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/EN_COM_analys_V222.pdf

References

1. Benedyk Ya. S. «Orhanizatsino-pravovyi mekhanizm mizhnarodnoho spivrobotnytstva u sferi vykorystannia vidnovliuvanykh dzherel enerhii». URL: <http://nauka.nlu.edu.ua/?p=941>
2. Benedyk Ya. S. Spivrobotnytstvo Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu v sferi vidnovliuvanoi enerhetyky u mezhakh Enerhetychnoho Spivtovarystva // Yevropeiska intehratsiia v konteksti suchasnoi heopolytyky: zb. nauk. st. za materialamy nauk. konf. Kharkiv, 2016. S. 214–221.
3. Uhoda pro partnerstvo ta spivrobotnytstvo mizh Ukrainoiu i Yevropeiskymy Spivtovarystvamy ta yikh derzhavamy-chlenamy, 10 lystopada 1994 roku. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012
4. Plan dii «Ukraina-Ievropeyskyi Soiuz» Yevropeiska polityka susidstva, 12 liutoho 2005 roku. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_693
5. Memorandumi mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom pro porozuminnia shchodo spivrobotnytstva v enerhetychnii sferi, 1 hrudnia 2005. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_694
6. Pavlenko O. M. 2-ha zustrich, Briussel, 11 liutoho 2016 roku Yevropeyskyi Soiuz ta Ukraina: spivpratsia dlia posylennia enerhetychnoi bezpeky. URL: https://eu-ua-csp.org.ua/media/uploads/%D0%A1SP%20UA%20Energy%20Report_ukr.pdf
7. Korynevych A. Uchast Ukrainy v Dohovori pro zasnuvannia Enerhetychnoho Spivtovarystva: perspektyvy i zobov'iazannia v enerhetychnii sferi // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. 2011. № 100(1). S. 196–203.
8. Ukrenerho vystupaie za povnu synkronizatsiiu enerhosystemy z ENTSO-E // Derzhavne pidpriemstvo Natsionalna enerhetychna kompaniia Ukrenerho. URL:

<http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=3266>

9. Savytskyi O. Ukraina ta Enerhetychne Spiivtovarystvo. URL: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/EN_COM_analys_V222.pdf